

کتابخانه مرکزی

تازه‌های اطلاع‌رسانی و اطلاع‌یابی

«شماره چهارم، اسفندماه ۱۳۷۹»

آنچه در این شماره می‌خوانید:

DLIS: سیستم دسترسی به پایگاههای اطلاعات کتابشناختی مقاله‌های علمی ۱۰۱.....ص ۲

آشنایی با برخی از منابع چاپی و الکترونیکی در زمینه نقد ادبی.....ص ۴

شیوه جستجو از راه دور در فهرست کتابخانه‌های دانشگاه فردوسی از طریق وب.....ص ۶

در وقت خود صرفه‌جویی کنید.....ص ۱۳

سایت New Jour دروازه‌ای به دنیای مجلات الکترونیکی و چکیده مقالات.....ص ۱۴

DLIS: سیستم دسترسی به پایگاه‌های اطلاعات کتابشناختی مقاله‌های علمی منتشر شده^(۱)

یکی از امکانات جدید کتابخانه مرکزی دانشگاه، سیستم نوینی تحت عنوان "نظام توزیعی اطلاعات کتابخانه" با DLIS^(۲) است. این نظام امکان ذخیره و بازیابی حجم بالایی از اطلاعات را فراهم می‌کند. از طریق آن می‌توان به اطلاعات کتابشناختی و در برخی از موارد متن کامل مقاله‌های علمی منتشر شده در سطح جهان دسترسی داشت. ظرفیت DLIS در کتابخانه برابر با ۷۰۰ گیگابایت است که در آینده قابلیت گسترش بیشتر دارد. ۷۰۰ گیگابایت حافظه رایانه‌ای، معادل ظرفیت ذخیره حدود یک هزار دیسک فشرده نوری (CD-ROM) است. تاکنون بیش از ۳۰ عنوان پایگاه اطلاعات کتابشناختی مقاله‌ها در DLIS ذخیره شده است. سیاهه آنها را می‌توانید با انتخاب List of Electronic Database در صفحه خانگی کتابخانه مرکزی ملاحظه نمایید.

با استقرار این سیستم، امکان جستجوی پیوسته در بسیاری از دیسک‌های فشرده نوری فراهم شده است. گرچه که از طریق این سیستم می‌توان در پایگاه‌های متفاوتی جستجو نمود، اما صفحه جستجوی اطلاعات و نیز صفحه نمایش نتایج جستجو یک شکل و یکسان است. به این ترتیب جستجو در پایگاه‌ها آسانتر خواهد بود.

نکات مهم قبل از استفاده از DLIS

(۱) استفاده از این امکان فقط از طریق ویرایش پنجم یا بالاتر، مرورگر اینترنت اکسپلورر (Internet Explorer) ممکن است.

(۲) استفاده از پایگاه‌ها مستلزم در اختیار داشتن اسم کاربر (User Name) و گذر واژه (Pass Word) است. برای دریافت اشتراک (Account) باید فرم ویژه‌ای که توسط کتابخانه مرکزی تهیه شده تکمیل گردد. این فرم از طریق کتابخانه‌های دانشکده‌ها در اختیار هر یک از اعضاء هیأت علمی دانشگاه و دانشجویان تحصیلات تکمیلی قرار می‌گیرد. ضروری است در فرم اسم کاربر توسط متقاضی تعیین شود. گذر واژه توسط کتابخانه مرکزی تعیین و به اطلاع می‌رسد.

۱- یزدان منصوریان: کارشناس ارشد کتابخانه مرکزی

مراحل دسترسی و استفاده از DUS

گام اول: در مرورگر اینترنت اکسپلورر به سایت کتابخانه مرکزی (<http://c-library.um.ac.ir>) متصل شوید. در وسط صفحه گزینه (Search in Electronic Database) را انتخاب کنید.

گام دوم: در قسمت Download فایلی تحت عنوان Active X وجود دارد که قبل از جستجو باید یکبار آن را ذخیره و اجرا کنید.

گام سوم: در قسمت Internet Options بخش Security را انتخاب کرده و سپس قسمت Initialize and Script ActiveX Controls را به صورت Enable در آورید.

گام چهارم: صفحه جدیدی ظاهر خواهد شد. در این حالت، نام کاربر و گذر واژه مخصوص خود را وارد کنید و دکمه login را انتخاب کنید.

گام پنجم: صفحه جستجوی پایگاه ظاهر می شود. اکنون می توانید بر اساس موضوع اصلی و موضوعهای فرعی، پایگاههای مرتبط با نیاز خود را انتخاب کنید. مثلاً، در موضوع اصلی مهندسی (Engineering)، موضوع فرعی الکترونیک (Electronics) پایگاه IEEE را انتخاب کرده و گزینه OK را در نظر بگیرید.

گام ششم: پس از تأیید انتخاب پایگاه، صفحه جستجو در اختیار شما قرار می گیرد. اکنون می توانید کلیدواژه های مورد نظر خود را تایپ کرده و گزینه جستجو (Search) را انتخاب کنید.

گام هفتم: بسته به موضوع یا کلیدواژه ای که تایپ کرده اید، تعدادی مقاله برای شما بازایی می شود که می توانید، عنوان مرتبط تر را انتخاب کنید. سپس دکمه Show Full Record را در نظر بگیرید تا چکیده مقاله یا مقاله های انتخابی بازایی گردد. چنانچه مقاله منتخب شما تمام متن باشد، نماد کوچکی تحت عنوان pdf در گوشه ست چپ بالای چکیده وجود دارد که با باز کردن آن (به شرط وجود نرم افزار Acrobat Reader در رایانه شما) تمام متن مقاله را بازایی خواهید کرد.

در صورتیکه در کار با این سیستم با مشکلی مواجه شدید با تلفن ۸۱۸۱۱۳ داخلی ۲۴۷ بخش اطلاع رسانی تماس گرفته یا پیام خود را به نشانی mansuria@walli.um.ac.ir ارسال کنید.

آشنایی با برخی از منابع چاپی و الکترونیکی در زمینه نقد ادبی^(۱)

نقد ادبی به عنوان یکی از زمینه‌های مطالعات ادبی، در ادبیات کشورهای مختلف، جایگاه ویژه‌ای را به خود اختصاص داده است. هدف کلی از نقد، تحلیل، تشریح و ارزیابی اثر به منظور غنی ساختن فهم و درک خواننده از آن اثر است. مطالعه نقد یک اثر، خواننده را با دیدگاهها و عقاید نویسنده بیشتر آشنا نموده و به رشد و تحول فکری وی کمک می‌کند. نقد ادبی، معمولاً یک دوره زمانی خاص و یا نوع خاصی از نوشته‌ها را مورد بررسی قرار می‌دهد. پیش از شروع جستجوی نقد یک اثر، لازم است ابتدا اطلاعاتی پایه درباره نویسنده، ملیت، سبک نگارش و نوع نوشته‌های وی (رمان، داستان کوتاه، درام، شعر و...) و نیز دوره‌ای که می‌زیسته است، بدست آورد. دایره‌المعارفهای عمومی می‌تواند کمک مؤثری در این زمینه باشد. همچنین منابع چاپی نظیر *British Writers*, *American Writers*, *Contemporary Authors* می‌تواند اطلاعات مفیدی درباره نویسندگان در اختیار قرار دهد. منابع مفیدی نیز در "وب" درباره نقد آثار نویسندگان قابل دسترس است. اما این مسأله را نباید فراموش کرد که در حال حاضر منابع عمده و معتبر نقد ادبی بیشتر به صورت چاپی در اختیار می‌باشد. از جمله ناشران معتبری که در این زمینه فعال هستند *Gale Group* می‌باشد.

Gale ناشر معتبری است که مجموعه‌ای از منابع نقد و تفسیر را منتشر می‌کند. این مجموعه‌ها، معمولاً اطلاعات سرگزشتنامه‌ای، فهرستی از آثار عمده نویسندگان و گلچینی از رساله‌های انتقادی نوشته شده درباره نویسنده و آثار وی را دربردارند. برخی از منابع عمده این ناشر عبارتند از:

- Literature Criticism from 1400 to 1800 (LC)
- Nineteenth Century Literature Criticism (NGLC)
- Twentieth Century Literary Criticism (TCLC)
- Contemporary Literary Criticism (CLC)
- Shakespearean Criticism
- Magill's Master Plots
- Critical Surveys

۱- نفیسه دری‌فر: کارشناس ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی

این منابع جایی ارزشمند در کتابخانه مرکزی و کتابخانه دانشکده ادبیات دانشگاه فردوسی مشهد موجود است و علاقمندان می‌توانند یا مراجعه به هر یک از کتابخانه‌ها از آنها استفاده کنند.

برخی از سایتها در زمینه نقد ادبی

امروزه، سایت‌های زیادی در زمینه نقد ادبی و آثار نویسندگان معروف بر روی وب دسترس‌پذیر شده است. سایت زیر، فهرستی از سایت‌های مفید نقد ادبی را در اختیار شما قرار می‌دهد. www.ipl.org/ref/litcrit/guide.html

یکی از سایت‌های مفیدی که در این فهرست معرفی شده است، سایت **online literary criticism collection** یا نشانی www.ipl.org/ref/litcrit است. این سایت، مجموعه‌ای متشکل از ۳۹۳۶ سایت نقد آثار نویسندگان مختلف را در برمی‌گیرد که می‌توان آنها را از طریق نام نویسنده، عنوان اثر، ملیت و دوره ادبی آثار بازیابی نمود.

بطور کلی، سایت به سه بخش تقسیم شده است:

- ۱) بر اساس القاب یا نام خانوادگی نویسنده: در این قسمت اسامی نویسندگان به ترتیب حروف الفبا مرتب شده و کافی است یکی از حروف را انتخاب و نام نویسنده مورد نظر خود را تایپ نموده تا به مطالبی که درباره آثار آن نویسنده نوشته شده است، دسترسی پیدا کنید.
- ۲) بر اساس القاب یا عنوان اثر: در این قسمت نیز آثار به ترتیب حروف الفبا مرتب شده‌اند.
- ۳) بر اساس دوره ادبی: در این قسمت نویسندگان و آثار ادبی به دوره‌های ادبی مختلفی تقسیم شده‌اند. به عنوان مثال:

American Literature

1600-1783

1783-1865

1865-1900

20th Century

با انتخاب هر یک از دوره‌های ادبی کشورها، می‌توان به منابع ادبی موجود در آن سایت دست یافت که این سایت از نظر گستره در سطح بین‌المللی است، اما تأکید بیشتر آن بر آمریکای شمالی و بریتانیاست.

شیوه جستجو از راه دور در فهرست کتابخانه‌های دانشگاه فردوسی از طریق وب^(۱)

فهرست رایانه‌ای کتابخانه‌های دانشگاه فردوسی مشهد برای استفاده کنندگان از راه دور با آدرس اینترنتی کتابخانه مرکزی <http://o-library.um.ac.ir> در مرورگر Internet Explorer قابل دسترسی است. پس از ورود با انتخاب گزینه **OPAC (Online Public Access Catalog)**، در پیچه ورود به فهرست رایانه‌ای تحت Web گشوده می‌شود.

از طریق این فهرست می‌توان نه تنها کتابهای موجود در کتابخانه‌های دانشگاه فردوسی، بلکه دانشگاه شریف و غیره را جستجو کرد. به‌دریج بر تعداد این کتابخانه‌ها، که در فهرست به نام مرکز اطلاع‌رسانی معرفی شده‌اند، اضافه می‌گردد.

برای شروع جستجو، یک یا چند مرکز اطلاع‌رسانی را مانند دانشگاه فردوسی مشهد، دانشگاه صنعتی شریف و غیره را از ناحیه مربوطه انتخاب کنید. پس از اتصال به مرکز/مراکز اطلاع‌رسانی موردنظر، با انتخاب گزینه‌ی "انتخاب یک پایگاه" از منوی اصلی (بالای صفحه)، پایگاه دلخواه مانند پایگاه کتابهای فارسی، نشریات لاتین و غیره را انتخاب نمایید. (هر پایگاه سیاهه‌ای از اطلاعات کتابشناختی یک نوع مدرک خاص موجود در یک مرکز اطلاع‌رسانی است) پس از انتخاب یک پایگاه، مانند پایگاه کتابها، پایگاه نشریات ادواری، پایگاه پایان‌نامه‌ها و غیره گزینه‌های متفاوتی را مشاهده خواهید کرد که انتخاب هر کدام از آنها امکانات مختلفی از سیستم را برای جستجو در اختیار قرار می‌دهد. با انتخاب گزینه "تنظیمات" و فرم "محاوری جستجو"، امکان انتخاب جستجوی ساده یا پیشرفته در اختیار قرار می‌گیرد.

چگونگی انجام جستجو

با انتخاب گزینه‌ی جستجو، صفحه "جستجوی ساده" یا "جستجوی به فرم پیشرفته" (بسته به انتخاب شما در فرم محاوره جستجو) گشوده می‌شود. پس از وارد کردن هر یک از مشخصه‌های کتاب یا نشریه مورد نظر در قسمت مربوط به عنوان، پدیدآورنده، و غیره با انتخاب گزینه "جستجو" یا کلید Enter، عمل بازیابی انجام می‌گیرد و نتایج جستجو در صفحه‌ی "نمایش خلاصه رکوردها" نمایش داده می‌شود. برای دیدن اطلاعات کامل یک کتاب، کلیدهای مکان‌نما را بر روی رکورد مورد نظر قرار داده و کلید Enter را بفشارید. اطلاعات کتابشناختی به اضافی محل/محل‌های نگهداری کتاب یا نشریه ملاحظه می‌شود. فرم نمایش اطلاعات مربوط به هر مدرک را با انتخاب فرم کامل یا فرم فهرست‌برگه از بالای صفحه می‌توان تغییر داد. با انتخاب گزینه‌ی "نمایش خلاصه رکوردها" از منوی اصلی، می‌توانید مجدداً به صفحه قبل برگردید.

۱- فرشته تاقی احمدی: کارشناس کتابخانه مرکزی

کاهش یا افزایش تعداد منابع بازیابی شده

به منظور صرفه‌جویی در زمان و بدست آمدن اطلاعات مربوط به منابعی که بیشترین همخوانی را با موضوع و یا مدرک موردنظر دارد، می‌توان جستجوهای ترکیبی انجام داد. برای انجام آن از "و"، که یکی از عملگرهای محدود کردن دامنه جستجو است، می‌توان استفاده کرد. به طور مثال، اگر به مدرکی نیاز دارید که انتظار دارید دو واژه "کودک و روانشناسی" در عنوان یا موضوع آن باشد، در قسمت مربوطه هر دو واژه را با عملگر "و" مثل ("کودک" و "روانشناسی") ترکیب می‌کنید. به همین ترتیب از عملگر "بجز" نیز می‌توانید استفاده نمایید. در صورتیکه یک عنوان کتاب از نویسنده خاصی مورد نظر باشد، نام نویسنده را در سطر نویسنده (مثل هالیدی) و یک یا چند واژه از عنوان را در سطر عنوان (مثل فیزیک) تاپ کنید. سپس نام رایانه‌ای به طور منطقی این دو قسمت را با استفاده از عملگر "و" ترکیب کرده و عنوان موردنظر را، در صورت موجود بودن، نمایش می‌دهد.

در صورتی که تعداد منابع بازیابی شده از نتیجه یک جستجو کم باشد، برای افزایش دامنه جستجو به جای "و" از عملگر "یا" بین واژه‌ها در یک سطر جستجو و یا بین دو سطر استفاده کنید. مانند تاپ روانشناسی "یا" کودک در قسمت عنوان، اطلاعات کلیه کتابهایی که در عنوان آنها کلمه روانشناسی یا کودک باشد را نمایش می‌دهد.

جستجوی همزمان در فهرست چند کتابخانه در کشور و در چند پایگاه

چنانچه در صفحه اول چند مرکز اطلاع‌رسانی و نیز چند پایگاهها انتخاب شود، موضوع مورد نظر در تمام کتابخانه‌ها مثل شریف، مشهد و غیره و از میان کتابها، نشریات و پایان‌نامه‌ها جستجو می‌شود. سپس، تعداد منابع بازیابی شده به تفکیک هر مرکز و هر پایگاه نمایش داده می‌شود. مراحل بعدی همانند جستجوی ساده است.

استفاده از واژه‌نامه‌ها در جستجو

از آنجائیکه در تاپ واژه یا واژه‌های مورد نظر در جستجو ممکن است دچار اشتباه تایی شده و یا فاصله را رعایت نکنید، توصیه می‌شود از واژه‌نامه‌های عنوان، نویسنده، موضوع و غیره استفاده کنید. هر یک از این واژه‌نامه‌ها شامل کلمه‌های اصلی و یا کلیدی هر قسمت می‌باشد. برای این کار، مکان نما را، به طور مثال، در سطر عنوان قرار داده و از بالای صفحه گزینه واژه‌نامه را انتخاب کنید. واژه‌نامه مربوط به واژه‌های عنوان ظاهر می‌شود. برای پرش به حرف با کلمه مورد نظر در این واژه‌نامه، در پائین صفحه در قسمت پرش، بدون توجه به اینکه صفحه‌ای در مقابل شما باز شده، حرف یا کلمه را تاپ کنید. پس از ظاهر شدن آن، کلید Enter را فشار دهید، واژه مورد نظر به صفحه جستجو و سطر مورد نظر منتقل می‌شود. بقیه مراحل جستجو قبلاً توضیح داده شده است.

در وقت خود صرفه جویی کنید: چگونه می‌توان چندین صفحه یا سایت وب را بطور همزمان فراخوانی و جستجو کرد؟^(۱)

بسیاری از اوقات اتفاق می‌افتد که در محیط وب مایلید برای استفاده بهتر از وقت خود، چندین صفحه یا سایت وب را با هم فراخوانی و جستجو کنید. این امر در مرورگرهای وب، یعنی Netscape و Internet Explorer براحتی امکان‌پذیر است. در نتسکیپ، ابتدا از نوار بالای صفحه، گزینه File را باز نموده و بعد New را انتخاب کنید. پنجره دیگری باز می‌شود که اولین گزینه آن یعنی Navigator Windows را برگزینید. با این عمل، صفحه جدیدی از مرورگر باز می‌شود که می‌توانید در خانه Location یا go، نشانی سایت مورد نظر خود را تایپ کنید. و کلید Enter را بزنید. به همین ترتیب، می‌توانید به تعداد سائتهایی که مورد نیاز شماست، صفحه جدید در مرورگر باز نمایید. مزیتی که استفاده همزمان چندین پنجره دارد، این است که به اطلاعات و منابع موجود در صفحات گوناگون وب به طور همزمان دسترسی خواهید داشت. همچنین، گاهی اوقات می‌خواهید در یک صفحه وب، پیوندهای فرامتنی با دیگر صفحات یا سایتها را با اشاره ماوس فعال کرده و آن سایتها را بازایی کنید. در این حالت، هنگامی که نشانه "پنجه" ظاهر می‌شود، کافی است "کلید سمت راست" ماوس را فشار داده و گزینه open in new را انتخاب کنید. صفحه مربوط به آن در پنجره دیگری فراخوانی می‌شود. این کار را می‌توان برای دیگر پیوندها فرامتنی موجود در یک صفحه انجام داد و صفحات یا سائتهای مربوط به هر یک از آنها را در صفحه مجزایی مشاهده نمود.

۱- نفیسه دری‌فر: کارشناس ارشد کتابخانه مرکزی

سایت New Jour دروازه‌ای به دنیای مجلات الکترونیکی و چکیده مقالات^(۱)

بهترین راه برای دستیابی به مجلات الکترونیکی، شناسایی و استفاده از سایتهایی است که در واقع حکم راهنما و دروازه ورود به اطلاعات را دارند. بسیاری از سایتهای، انواع مجلات الکترونیکی را معرفی نموده و راه دسترسی به آنها را فراهم می‌کنند. استفاده از برخی مجلات الکترونیکی در اینترنت، نیازمند داشتن نام کاربر (User name) و گذر واژه (Password) است و تنها با پرداخت هزینه اشتراک می‌توان به آنها دسترسی یافت. در عین حال، برخی از سایتهای راه دسترسی به فهرست مندرجات و چکیده مقالات موجود در مجلات الکترونیکی را "بصورت رایگان" فراهم می‌نمایند. برخی نیز مجلات را به طور رایگان بر روی اینترنت قرار داده و هزینه‌ای بابت مقالات تمام متن دریافت نمی‌کنند.

حال به عنوان نمونه، یکی از این سایتهای بنام "New Jour" برای آشنایی و استفاده معرفی می‌گردد. "New Jour" راهنمایی است که اطلاعاتی درباره مجلات جدید و خبرنامه‌های الکترونیکی تولید شده بر روی اینترنت می‌دهد. همچنین، راه دسترسی به مقالات مجلات را فراهم می‌کند. در این سایت، علاوه بر شماره‌های جدید، به آرشیوی از شماره‌های سالهای گذشته چندین هزار مجله الکترونیکی دسترسی دارید. این سایت توسط کتابخانه دانشگاه کالیفرنیا (در پردیس سن دیه‌گو) طراحی شده است و اطلاعات آن از طریق آدرس قابل جستجو و فاصله انتشار، <http://www.gort.ucsd.edu/newjour> بازایی است. اطلاعات ارائه شده برای هر مجله عبارتند از: عنوان مجله، ناشر، شماره و اینترنتی و نیز SSN موضوع، آدرس پستی خلاصه‌ای از محتوای مجله.

جستجوی مجلات از طریق فهرست الفبایی عنوان امکان‌پذیر است. با انتخاب عنوان یک مجله از فهرست الفبایی، شماره‌ها و جلد‌های مختلف نشریه ظاهر می‌شود. با انتخاب هر شماره، ابتدا فهرست مندرجات آن شماره از مجله مشاهده می‌شود، سپس چکیده هر مقاله‌ای که مورد نظر شماست، قابل دسترسی می‌باشد. چنانچه اصل مقاله بصورت پیوسته (on-line) در دسترس باشد، آدرس اینترنتی آن آورده می‌شود. کافی است آدرس مربوطه را انتخاب کنید تا به اصل مقاله دسترسی پیدا نمایید. این سایت از جامعیت نسبتاً بالایی برخوردار است و در آن مجلات پژوهشی و علمی نیز به چشم می‌خورد. برای دریافت اطلاعات مربوط به مجلات و خبرنامه‌های جدید، می‌توانید به عضویت فهرست پستی Newjour در آیید. همچنین، می‌توانید خبرها و اطلاعات مربوط به انتشار مجلات جدید را به آدرس پستی مشخص شده بفرستید.

چگونگی عضویت

چنانچه مایل به عضویت هستید، ابتدا به آدرس listproc@ccat.sas.upenn.edu پیامی به شکل زیر ارسال کنید: `subscribe newjour [youname]` در قسمت youname، نام خود را تایپ کنید. با ارسال آن، نام شما در لیست اعضاء قرار می‌گیرد و روزانه اطلاعات جدید درباره مجلات و خبرنامه‌ها دریافت می‌کنید.

در صورتیکه از ادامه عضویت و دریافت پیام منصرف شده‌اید، کافی است پیام را به آدرس `unsubscribe newjour` فوق ارسال کنید.